

Свабодда слова: прасоўванне свабоды выказвання меркаванняў у Беларусі

Праект публікацыі

Kingdom of the Netherlands

Змест

Свабода слова: прасоўванне свабоды выказвання меркаванняў у Беларусі Прадмова	05
1. Прапанова аб недыскрымінацыі маладых беларускіх актывістаў і падтрымцы дэмакратычных прынцыпаў у Еўропе да Еўрапейскага моладзевага форуму Лявон Марозаў і Маргарыта Ворыхава	07
2. Аналіз дакументаў, распрацаваных Беларускім нацыянальным моладзевым саветам «РАДА» ў супрацоўніцтве з яе членскімі арганізацыямі адносна тэндэнцыі дзейнасці, засяроджанай на нацыянальным і міжнародным узроўнях Маргарыта Ворыхава і Аляксей Плашчынскі	09
3. Зварот адносна абмежаванняў доступу беларускай моладзі да моладзевых абменаў і ўдзелу ў праграме Erasmus+ Дзмітрый Герыловіч і Марына Нікіфарэнка	19
4. Летнія канікулы ў Беларусі: рэпрэсіі супраць моладзі ў чэрвені – жніўні 2022 года Лявон Марозаў і Дар'я Рублеўская	22

Свабода слова: прасоўванне свабоды выказвання меркаванняў у Беларусі

Прадмова

Пасля спрэчных прэзідэнцкіх выбараў у жніўні 2020 года і адмовы заходніх дзяржаў прызнаць новаабраным прэзідэнтам Беларусі дзеючага прэзідэнта Аляксандра Лукашэнку па краіне пракаціліся некалькі хваль палітычных рэпрэсій. Паводле даных Праваабарончага цэнтра «Вясна», за месяц за ўдзел у мірных акцыях пратэсту было затрымана больш за 7500 грамадзян. Улады пачалі прыцягваць да адказнасці апазіцыянераў, праваабаронцаў, журналістаў, адвакатаў і простых грамадзян, і гэта тэндэнцыя працягваецца і па сённяшні дзень.

Моладзь не стала выключэннем. Адною з груп, якая найбольш пацярпела ад дзяржаўных рэпрэсій пасля жніўняскіх падзей 2020 года, была моладзь, у прыватнасці, якая атрымлівае вышэйшую адукацыю ў Рэспубліцы Беларусь, а таксама выкладчыкі ўніверсітэтаў. Толькі ў 2021 годзе Задзіночанне беларускіх студэнтаў разам з партнёрамі сабрала доказы, што сведчаць аб 492 затрыманых студэнтах, 246 выпадках адлічэнняў па палітычных матывах, а таксама 52 выпадках крымінальнага пераследу студэнтаў.

Высокі ўзровень затрыманняў маладых людзей звязаны з іх актыўным удзелам у дэмакратычным руху. Адзін з прыкладаў дакладна гэта ілюструе. 12 лістапада 2020 года былі абшуканы офіс Задзіночання беларускіх студэнтаў і месцы жыхарства яго ўдзельнікаў. У гэты ж дзень былі затрыманы 10 актывістаў студэнцкага руху, а таксама выкладчык Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Праваабарончыя арганізацыі прызналі іх усе палітвязнямі.

Актыўнасць, самаарганізацыя і ўдзел беларускай моладзі ў руху за дэмакратыю сведчыць пра неабходнасць адукацыі ў галіне абароны правоў моладзі. Цэнтр усходнееўрапейскіх даследаванняў сумесна з Беларускай нацыянальнай моладзевым саветам «РАДА» рэалізавалі праект «Права гаварыць: прасоўванне свабоды выказвання меркаванняў у Беларусі», каб зрабіць унёсак ў паглыбленне ведаў маладых беларусаў у гэтай вобласці. Праект быў шчодро прафінансаваны Пасольствам Каралеўства Нідэрландаў у Варшаве.

Гэты праект забяспечыў платформу для паглыблення самаарганізацыі, а таксама абмену вопытам шляхам арганізацыі

некалькіх практычных семінараў па правах моладзі. Акрамя таго, каб даць магчымасць маладым беларусам атрымаць практычны вопыт у сферы абароны правоў моладзі, Цэнтр усходнееўрапейскіх даследаванняў сумесна з «РАДА» запусцілі праграму настаўніцтва і стажыроўкі ў маі – чэрвені 2022 года. У ходзе праграмы маладыя людзі з пэўнымі інтарэсамі былі замацаваны альбо за беларускай арганізацыяй, альбо за экспертам у гэтай галіне, і тым самым яны паглыблялі свае веды і здольнасці. Было праведзена шэсць такіх праграм настаўніцтва і стажыроўкі.

У выніку ўдзельнікі стварылі некалькі праграм абароны інтарэсаў, планаў мерапрыемстваў, звязаных з грамадскай дзейнасцю, стратэгічнае планаванне кампаній па абароне інтарэсаў, праект навучальнага курса, праект грамадска-асветніцкай кампаніі, а таксама працавалі над тым, каб зрабіць сайт parquatomk.org больш інклюзіўным і даступным для людзей, якія пацярпелі ў выніку вайны, засяродзіўшы ўвагу на патрэбы ўразлівых груп насельніцтва.

У ходзе праграмы удзельнікі распрацавалі незалежныя тэматычныя справаздачы, засяродзіўшы сваю ўвагу на разнастайных пытаннях, звязаных з моладдзю, у тым ліку на палажэннях аб недыскрымінацыі, рэпрэсіях супраць моладзі і абмежаваннях доступу моладзі да правоў.

У гэтай публікацыі мы прапануем вашай увазе сумесныя прадукты, распрацаваныя падчас праграмы настаўніцтва.

Саўдзельнікі:

- Лявон Марозаў («РАДА») і Маргарыта Ворыхава (Еўрапейскі моладзевы парламент, Беларусь) | Прапанова аб недыскрымінацыі маладых беларускіх актывістаў і падтрымцы дэмакратычных прынцыпаў у Еўропе да Еўрапейскага моладзевага форуму
- Маргарыта Ворыхава («РАДА») і Аляксей Плашчынскі (Еўрапейскі моладзевы парламент, Беларусь) | Аналіз дакументаў, распрацаваных Беларускай нацыянальным моладзевым саветам «РАДА» ў супрацоўніцтве з яго членскімі арганізацыямі адносна тэндэнцыі дзейнасці, засяроджанай на нацыянальным і міжнародным узроўнях
- Дзмітрый Герыловіч («РАДА») і Марына Нікіфарэнка (НКА «Трэці Сектар») | Зварот адносна абмежаванняў доступу беларускай моладзі да моладзевых абменаў і ўдзелу ў праграме Erasmus+
- Лявон Марозаў («РАДА») і Дар'я Рублеўская (Задзіночанне беларускіх студэнтаў) | Летнія канікулы ў Беларусі: рэпрэсіі супраць моладзі ў чэрвені – жніўні 2022 года.

1. Прапанова аб недыскрымінацыі маладых беларускіх актывістаў і падтрымцы дэмакратычных прынцыпаў у Еўропе да Еўрапейскага моладзевага форуму

Лявон Марозаў і Маргарыта Ворыхава

Перададзена Беларускамі нацыянальным моладзевым саветам (РАДА) для Еўрапейскага моладзевага форуму Прынята Саветам удзельнікаў Брусель, Бельгія, 13–14 мая 2022 года.

Беларуская і еўрапейская грамадзянская супольнасць рашуча асуджае ваеннае ўварванне расійскай арміі на тэрыторыю суверэннай Украіны. Мы лічым, што любыя ваенныя дзеянні на тэрыторыі незалежнай краіны з'яўляюцца не толькі парушэннем норм і прынцыпаў міжнароднага права і правоў чалавека, але і парушэннем права на жыццё і мірную будучыню ўсёй украінскай моладзі і маладых людзей, якія пражываюць на тэрыторыі Украіны.

За апошнія два гады прадстаўнікі незалежных моладзевых арганізацый у Еўропе і беларускіх моладзевых НДА прадэманстравалі сваю моцную рашучасць і волю да адраджэння дэмакратыі і абароны правоў моладзі. Беларуская грамадзянская супольнасць зведала незлічоныя прыніжэнні і рэпрэсіі з боку ўласнага

аўтарытарнага рэжыму: забойствы мірных удзельнікаў акцый пратэсту, катаванні, арышты, ліквідацыю арганізацый і вымушаную эміграцыю. Усё гэта стала новым выклікам для моладзі з краін Усходняй Еўропы і натхніла еўрапейскую моладзь на праяўленне салідарнасці на розных узроўнях.

Прадстаўнікі грамадзянскай супольнасці, у тым ліку арганізацыі – члены Беларускага нацыянальнага моладзевага савета «РАДА», падвяргаліся розным відам дыскрымінацыі. Тысячы маладых людзей з Беларусі былі вымушаны пакінуць сваю краіну і пераехаць, у тым ліку ва Украіну, дзеля бяспекі. Дзясяткі тысяч былі арыштаваны ў Беларусі, больш за тысячу ўсё яшчэ знаходзяцца ў турмах і пазбаўлены ўсіх сваіх дэмакратычных правоў і права жыць свабодна ў сваёй краіне. Усе гэтыя людзі з'яўляюцца альбо палітвязнямі, альбо палітуцекачамі.

Уся каманда Беларускага нацыянальнага моладзевага савета «РАДА» была вымушана пакінуць краіну і ўжо больш за год не

можа бяспечна вярнуцца ў Беларусь, а таксама не можа жыць на радзіме. У той жа час мы ўсе працягваем падтрымліваць каштоўнасці дэмакратыі і правоў чалавека.

Тысячы беларусаў, якія жывуць ва Украіне, разам з украінскай моладдзю змагаюцца за свабоду і незалежнасць Украіны. Маладыя людзі з усёй Еўропы рашуча асуджаюць ваенную агрэсію Расіі і беларускі рэжым, які падтрымлівае Расію ў гэтых дзеяннях.

Аднак усё часцей мы чуем несправядлівыя абвінавачванні ад палітычных дзеячаў у тым, што беларусы і беларускі народ з'яўляюцца саюзнікамі ў вайне супраць Украіны, а таксама агрэсарамі і ворагамі ўкраінскага народа. Акрамя таго, мы занепакоены шматлікімі сігналамі аб тым, што беларусы і іншыя грамадзяне трэціх краін сутыкаюцца з дыскрымінацыяй у розных краінах.

Мы асабліва падкрэсліваем, што ў 2020 годзе ў Беларусі прайшлі несправядлівыя, несумленныя выбары. Беларускі рэжым страціў легітымнасць і не павінен лічыцца прадстаўніком беларускага народа; яго не прызнае ніводная еўрапейская ці іншая дэмакратычная краіна свету.

Еўрапейскі саюз заснаваны на каштоўнасцях павагі чалавечай годнасці, свабоды, дэмакратыі, роўнасці, вяршэнства права і павагі да правоў чалавека. Улічваючы той факт, што беларуская моладзь пастаянна дэманструе падтрымку гэтых каштоўнасцей і іх прасоўванне ў беларускім грамадстве, а таксама рэалізацыю Рэзалюцыі ААН 2250 і 2419 аб моладзі, міры і бяспецы, мы бяром на сябе поўную адказнасць за прасоўванне міру, яго каштоўнасцей і дабрабыту ўсіх маладых людзей.

Еўрапейскі моладзевы форум і членскія арганізацыі:

1. заклікаюць Еўрапейскі парламент, Еўрапейскую камісію, Савет Еўрапейскага саюза і ўвогуле ўсіх еўрапейскіх палітыкаў і партый устрымлівацца ад звязвання палітычнага рэжыму ў Беларусі з беларускім народам;
2. выказваюць шкадаванне ў сувязі з дыскрымінацыйнымі заявамі палітыкаў і партый на нацыянальным і еўрапейскім узроўнях і адзначаюць, што такія заявы толькі ўзмацняюць праблему дыскрымінацыі па нацыянальнай прыкмеце;
3. расцэньваюць дыскрымінацыю па нацыянальнай прыкмеце як грубае парушэнне індывидуальных правоў і праяўленне нецярпімасці і заклікаюць урады дзяржаў-членаў забяспечыць абарону грамадзян Беларусі і іншых краін, якія ўцякаюць з Беларусі і Украіны, ад гвалту і любой формы дыскрымінацыі;
4. заклікаюць урады еўрапейскіх краін аказаць візавую і гуманітарную дапамогу маладым беларускім актывістам і прадстаўнікам НДА;
5. падтрымліваюць рух салідарнасці з беларускай моладдзю ў Беларусі і ў эміграцыі і выступаюць супраць дыскрымінацыі маладых беларускіх актывістаў і беларускага народа ў святле ваеннай агрэсіі Расіі супраць Украіны;
6. заклікаюць Савет Еўропы далучыцца да руху салідарнасці з беларускай моладдзю, вымушанай пакінуць спачатку Беларусь, а цяпер Украіну і адправіцца ў Еўрапейскі саюз;
7. заклікаюць органы ЕС далучыцца да руху салідарнасці з беларускай моладдзю, вымушанай пакінуць спачатку Беларусь, а цяпер Украіну і адправіцца ў іншыя краіны;

2. Аналіз дакументаў, распрацаваных Беларускаім нацыянальным моладзевым саветам «РАДА» ў супрацоўніцтве з яго членскімі арганізацыямі адносна тэндэнцыі дзейнасці, засяроджанай на нацыянальным і міжнародным узроўнях

Маргарыта Ворыхава і Аляксей Плашчынскі

Агульная інфармацыя

Гэта ацэначнае даследаванне праводзіцца па заказе «РАДА». Яго рэалізуе сп-р Аляксей Плашчынскі (Еўрапейскі моладзевы парламент – членская арганізацыя савета «РАДА»).

Беларускі нацыянальны моладзевы савет «РАДА» – гэта добраахвотны саюз 34 моладзевых асацыяцый, створаны для кансалідацыі моладзевых арганізацый і ініцыятыў у Беларусі. «РАДА» ажыццяўляе дзейнасць у вобласці прадстаўніцтва, прасоўвання і абароны агульных інтарэсаў і свабод моладзевых арганізацый і моладзі Беларусі.

Беларускі нацыянальны моладзевы савет «РАДА» – незалежны дэмакратычны нацыянальны моладзевы савет Беларусі і член Еўрапейскага моладзевага форуму

(ЕМФ). Сваю працу ён распачаў у 1992 годзе і быў афіцыйна зарэгістраваны ў 1997 годзе. У выніку рэпрэсіўнай палітыкі ўлад у дачыненні да грамадзянскай супольнасці савет «РАДА» быў пазбаўлены афіцыйнай рэгістрацыі ў Беларусі ў 2006 годзе. Нягледзячы на гэта, савет «РАДА» здолеў захаваць структуру і працягваць дзейнасць дзякуючы міжнародным партнёрам. Доўгі час дзейнасць савета «РАДА» не была публічнай і была засяроджана выключна на падтрымцы членскіх арганізацый. З 2014 года савет «РАДА» змяніў падыход да сваёй працы і стаў больш заўважным у грамадстве. За апошнія гады савет «РАДА» павялічыў колькасць членскіх арганізацый, якія прадстаўляюць такія сферы моладзевага сектара, як ЛГБТК, правы чалавека і інклюзіўнасць.

Савет «РАДА» – прызнаная экспертная арганізацыя ў галіне маніторынгу, абароны і адукацыі ў сферы правоў моладзі ў Беларусі на нацыянальным і міжнародным узроўні (наглядны орган па правах моладзі). Кампетэнтнасць пацвярджаецца сістэматычным маніторынгам парушэнняў правоў беларускай моладзі і інфармаваннем зацікаўленых бакоў.

Савет «РАДА» імкнецца весці сістэматычны збор даных і падрыхтоўку справаздач/аглядаў пра становішча беларускай моладзі; праводзіць даследаванні і супрацоўнічаць з аналітычнымі і даследчымі цэнтрамі для назапашвання і аналізу актуальнай інфармацыі аб беларускай моладзі і моладзевых арганізацыях; ствараць пасады і іншыя дакументы для паляпшэння становішча моладзі; арганізоўваць і праводзіць кампаніі ў абарону інтарэсаў беларускай моладзі разам з нацыянальнымі і міжнароднымі партнёрамі.

Такім чынам, савет «РАДА» самастойна пачне з гэтага ацэначнага даследавання, каб стварыць аснову для распрацоўкі і рэалізацыі запланаванай дзейнасці і ўнесці свой уклад у яе.

Асноўная мэта ацэначнага даследавання – ацаніць круг абавязкаў і паўнамоцтваў моладзевага савета ў сферы распрацоўкі заяў і рэзалюцый з фокусам на (1) моладзі, (2) правах чалавека і (3) іншым. Вынікі даследавання будуць выкарыстоўвацца для распрацоўкі круга абавязкаў і паўнамоцтваў моладзевага савета «РАДА» ў гэтай сферы.

Агляд

Цяперашняя сітуацыя ў моладзевым сектары ў Беларусі абумоўлена наступнымі ключавымі фактарамі:

- Павелічэнне рэпрэсій супраць грамадзянскай супольнасці з 2020 года, з-за чаго маладыя актывісты былі вымушаны бегчы з краіны, а некаторыя ўзяты пад арышт. Яшчэ адным важным фактарам стала ліквідацыя зарэгістраваных арганізацый, у тым ліку большасці афіляваных асоб «РАДА». Усё гэта прывяло да таго, што ў Беларусі рэалізацыя права на свабоду асацыяцыі, сходаў і свабоду слова стала прадметам крымінальнай адказнасці для тых, хто дае альтэрнатыву афіцыйнаму выкладанню падзей. Для моладзевага сектара рэпрэсіі стварылі новыя выклікі і змены, да якіх трэба было прыстасавацца: падтрыманне сувязі паміж тымі, хто пакінуў краіну, і тымі, хто застаўся; працяг дзейнасці арганізацый і ініцыятыў, звязаных з высокай рызыкай; фактычная немагчымасць афіцыйнага фінансавання дзейнасці; зніжэнне магчымасцей для ўдзелу ў міжнародных праграмах і праектах як для арганізацый, так і для моладзі; масавы ад'езд моладзі за мяжу. У той жа час сярод моладзі набылі папулярнасць праяўленне сацыяльнай інтэграцыі праз падтрымку зняволеных і ахвяр па палітычных матывах, а таксама высокая ступень грамадзянскага ўдзелу, пра што сведчыць з'яўленне новых маладых лідараў і лідараў, а таксама высокае далучэнне ў якасці валанцёраў.
- У выніку пандэміі COVID-19 грамадскія арганізацыі доўгі час былі рэдкімі крыніцамі перадачы інфармацыі ў Беларусі аб небяспецы каранавіруснай інфекцыі, спосабах зніжэння рызыкі захворвання і іншых рэкамендацыях СААЗ. Моладзевыя арганізацыі часта бралі на сябе адказнасць за сваіх членаў, валанцёраў і ўдзельнікаў мерапрыемстваў, самастойна ўводзілі правілы паводзін, забяспечвалі маскамі і антысептыкамі і пераносілі дзейнасць у онлайн-рэжым. Пандэмія пакінула

многіх маладых людзей у Беларусі ва ўразлівым становішчы: міжнародныя праграмы і праекты прыпыняліся або адкладаліся на нявызначаны тэрмін, а навучальныя ўстановы адвольна ўводзілі і адмянялі розныя правілы, што прывяло да зрыву навучальнага працэсу і пагоршыла ўзаемаадносіны паміж студэнтамі і адміністрацыяй.

- Тэндэнцыя лічбавізацыі дзейнасці моладзевых арганізацый і грамадства ў цэлым была, з аднаго боку, лагічным працягам пашырэння выкарыстання інфармацыйных тэхналогій у грамадстве, але, з другога боку, яна паскорылася за кошт актывізацыі грамадзянскай супольнасці на працягу 2020 года, а таксама пандэміі COVID-19. Вынікам гэтай тэндэнцыі стала тое, што мерапрыемствы арганізацый маглі наведваць больш людзей, незалежна ад геаграфічнага размяшчэння, выкарыстоўваліся новыя тэхналогіі, павышалася лічбавая пісьменнасць, у тым ліку крытычны падыход да атрымання інфармацыі, клопат пра лічбавую бяспеку і скрыванне асабістых даных у інтэрнэце. Адным з негатыўных наступстваў лічбавізацыі дзейнасці стаў сіндром стомленасці (стомленасць ад Zoom), з-за якога ўзнікла неабходнасць перагледзець і змяніць анлайн-фармат працы, каб удзельнікі адчувалі сябе камфортна і каб іх увага не расейвалася.
- Зніжэнне аўтарытэту дзяржаўных органаў і рост аўтарытэту арганізацый грамадзянскай супольнасці (АГС) паскорыліся ў сувязі з сацыяльна-палітычным і эпідэміялагічным крызісам, але гэта тэндэнцыя існуе ўжо даўно, што пацвярджаецца даследаваннем «РАДА» ў 2019–2020 гг. У рамках даследавання было ўстаноўлена, што ступень даверу і ўдзелу ў дзейнасці АГС сярод моладзі дасягнула 40 %, у той час як толькі

11 % маладых людзей узаемадзейнічала з дзяржаўнымі органамі і праграмамі (сакавік 2020 г.). Гэта тэндэнцыя разам з палітыкай патэрналізму з боку дзяржаўных органаў Беларусі прывяла да таго, што дзяржаўныя ініцыятывы, у тым ліку «Стратэгія развіцця дзяржаўнай моладзевай палітыкі», застаюцца па-за ўвагай і ўдзелам моладзі, ствараючы разрыў паміж дзейнасцю дзяржаўных органаў і тым, што актуальна для моладзі і запатрабавана ёю.

Крытэрыі і метады ацэнкі

Гэта ацэнка засноўваецца на 5 асноўных крытэрыях. Асноўнымі катэгорыямі з'яўляюцца:

- **Лінгвістычная эфектыўнасць.** Дырэктыўныя дакументы звычайна адрасуюцца неакадэмічнай аўдыторыі, напрыклад, канкрэтнай службовай асобе, установе або арганізацыі. Асабліва з улікам сучаснага ўзроўню прапагандысцкай працы ў Рэспубліцы Беларусь мова павінна быць зразумелай і даступнай для розных груп аўдыторыі.
- **Глыбіня тэмы.** Гэта катэгорыя раскрывае глыбіню апісання тэмы пры напісанні адпаведных дакументаў шляхам семантычнага аналізу, дадаткова ўключаючы доказы, якія маюцца ў дзейнасці па распрацоўцы палітыкі.
- **Аргументацыя**
- **Кампазіцыйныя лагічныя структуры.**
- **Здзяйсняльныя высновы.** Аналіз лагічных высноў і высноў з прыведзенай аргументацыі, а таксама ад дзеячаў, якім робяцца рэкамендацыі.

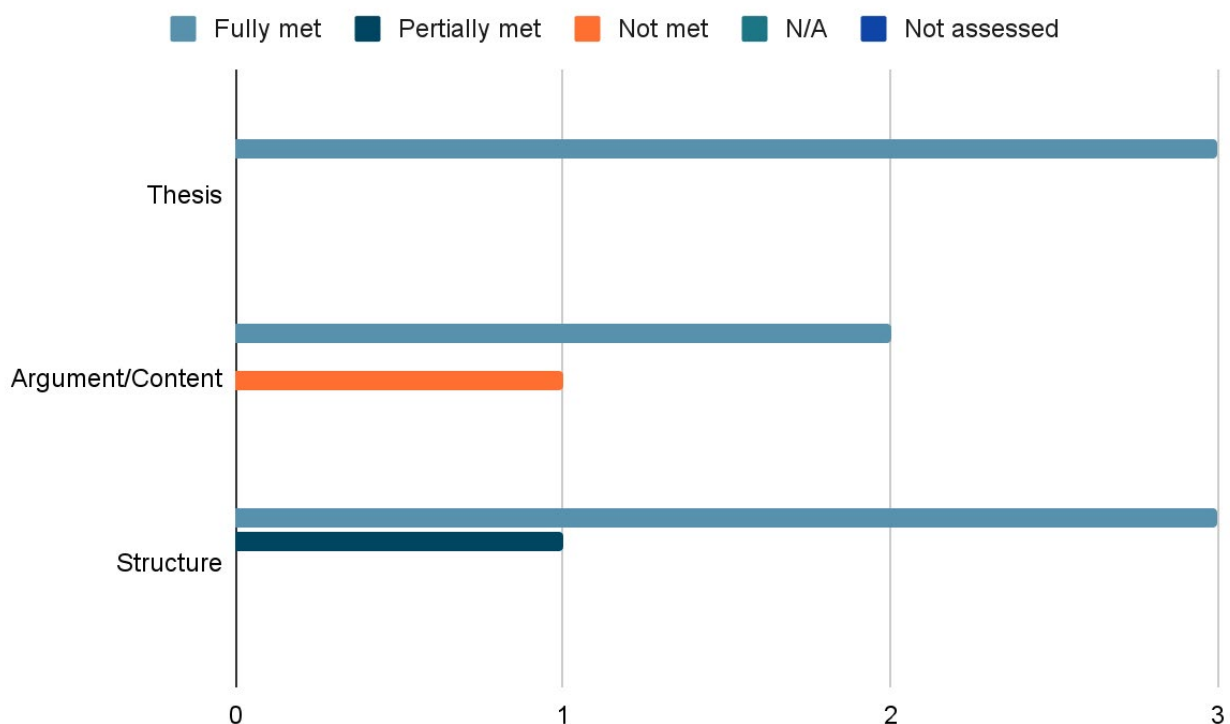
На падставе гэтай дзейнасці кожны з крытэрыяў ацэньваецца па 5 катэгорыях:

- Поўнасцю выконваецца. Крытэрыў поўнасцю ці амаль поўнасцю выконваецца.
- Часткова выконваецца. Некаторыя аспекты гэтага крытэрыю ахоплены ў значнай ступені, але ёсць вобласці для развіцця.
- Не выконваецца. Гэты крытэрыў не выконваецца ці выконваецца толькі ў невялікай ступені.
- Не прымяняецца. Гэты крытэрыў не мае значэння.
- Не ацэньваецца. Для ацэнкі гэтага крытэрыю не было атрымана дастаткова даных.

Крытэрыі	Ацэнка	Каментарыі
ТЭЗІС		
Ці можаце вы знайсці тэзіс? Ці прыводзіць ён выразны аргумент?	Поўнасцю выконваецца	Так, можам. Тэзіс заўсёды прыводзіць выразны аргумент.
Ці з'яўляецца тэзіс дастаткова мэтанакіраваным, каб уключаць яго ў дакумент?	Поўнасцю выконваецца	Так. У яго прамая і дакладная фармулёўка.
Ці дакладна ён выказвае асноўную думку дакумента?	Поўнасцю выконваецца	Так, дакладна адпавядае асноўнай тэме дыскусіі.
АРГУМЕНТ/ЗМЕСТ		
Ці падтрымліваецца тэзіс у асноўнай частцы дакумента? Ці адсутнічаюць якія-небудзь доказы або падтрымка? Ці ўсе тэкстуальныя доказы выразна звязаны з тэзісам? Калі нейкая інфармацыя не мае значэння, ці можна яе выдаліць? Ці ёсць якая-небудзь інфармацыя, што супярэчыць тэзісу?	Поўнасцю выконваецца	У цэлым асноўная частка дакумента пабудавана даволі фармальна і дакладна. Існуе выразная карэляцыя паміж абмеркаванымі пунктамі і тэзісам, і ніякіх супярэчнасцей або бескарыснай інфармацыі падчас аглядаў не выяўлена.
Уключае контраргументы/альтэрнатыўныя аргументы	Не выконваецца	Выпадкаў контраргументаў ці альтэрнатыўных аргументаў не выяўлена.
Узгодненасць. Ці не здаюцца нейкія ідэі расплыўчатымі? Што аўтар можа растлумачыць больш падрабязна, што дапаможа чытачу? Ці з'яўляецца зразумелай мэта дакумента?	Поўнасцю выконваецца	Нават калі фармулёўка ідэі напісана ў расплыўчатым выглядзе, яе наступныя апісанні добра складзены для тлумачэння любых неадпаведнасцей.
СТРУКТУРА		
Ці з'яўляецца структура відавочнай і лёгкай для выканання?	Поўнасцю выконваецца	Так.

Крытэрыі	Ацэнка	Каментарыі
Ці ёсць у структуры логіка?	Поўнасцю выконваецца	Агульная структура звычайна аднолькавая: уводзіны з адпаведнай інфармацыяй, затым спіс праблем/запытаў і рэзюмэ.
Ці ёсць неабходныя пераходы, каб дапамагчы аб'яднаць ідэі?	Поўнасцю выконваецца	Так, у патрэбных месцах.
Належнае рэзюмэ вынікаў і разумная выснова?	Часткова выконваецца	Звычайна прысутнічае, але не заўсёды з'яўляецца відавочнай.

Высновы і рэкамендацыі

Малюнак 1. Табліца ацэнкі крытэрыяў

Агульныя вынікі сведчаць пра тое, што:

- у цэлым распрацаваныя дырэктыўныя дакументы і іншыя дакументы засяроджаны на глабальнай карціне і адпавядаюць мэтам савета «РАДА»;
- агульная структура дакументаў з'яўляецца зразумелай і даступнай з

пункту гледжання логікі. Усе раздзелы карысныя і неабходныя для дакументаў;

- можна чакаць паляпшэння ў галіне празрыстасці і адкрытасці, уключыўшы контраргумент да апублікаванай заявы і тым самым стымулюючы аўдыторыю самастойна вызначыць пазіцыю.

Ацэнка ў большай падрабязнасці

Разглядаючы дакументы, створаныя саветам «РАДА» ў рамках дзейнасці па распрацоўцы палітыкі на шырокіх палітычных платформах, можна зрабіць ацэнку тэндэнцыі дзейнасці ў нацыянальных і міжнародных колах.

Дзейнасць па распрацоўцы палітыкі, якая праводзіцца саветам «РАДА» з 2020 года:

- Рэзалюцыя аб недыскрымінацыі маладых беларускіх актывістаў і падтрымцы дэмакратычных прынцыпаў у Еўропе;
- Рэзалюцыя аб пашырэнні прасторы для моладзевых арганізацый і нацыянальных моладзевых саветаў;
- Рэзалюцыя аб адмене смяротнага пакарання ў Беларусі;
- Кароткі аналітычны агляд сітуацыі і стану моладзі і моладзевых НДА ў Беларусі пасля падзей жніўня 2020 года;
- Прапановы для Пераліку пытанняў перад перадачай справаздачы, якія будуць прыняты Камітэтам па эканамічных, сацыяльных і культурных

правах на 71-й сесіі (перадсесійная рабочая група) па Беларусі;

- Афіцыйны зварот да спецыяльнага дакладчыка ААН;
- Афіцыйныя публічныя заявы;
- Заўвагі суда наконт слуханняў па палітычных справах рэпрэсіраванай моладзі;
- Універсальны перыядычны агляд;

Галоўныя ключавыя словы, якія выкарыстоўваюцца ў дакументах:

«правы моладзі, правы на адукацыі, роўныя правы, свабода выказвання меркаванняў, маладыя праваабаронцы, правы студэнтаў, звужэнне грамадзянскай прасторы, моладзевыя арганізацыі»

Ахоп тэм

«РАДА» ў сваіх заявах і дакументах выразна падкрэслівае дзве асноўныя тэмы: моладзь і правы чалавека. У табліцы ніжэй вы можаце ўбачыць параўнальны агляд тэм, якія былі асветлены «РАДА» ў сваёй працы па распрацоўцы палітыкі, прадстаўленай ў публікацыі афіцыйных заяў:

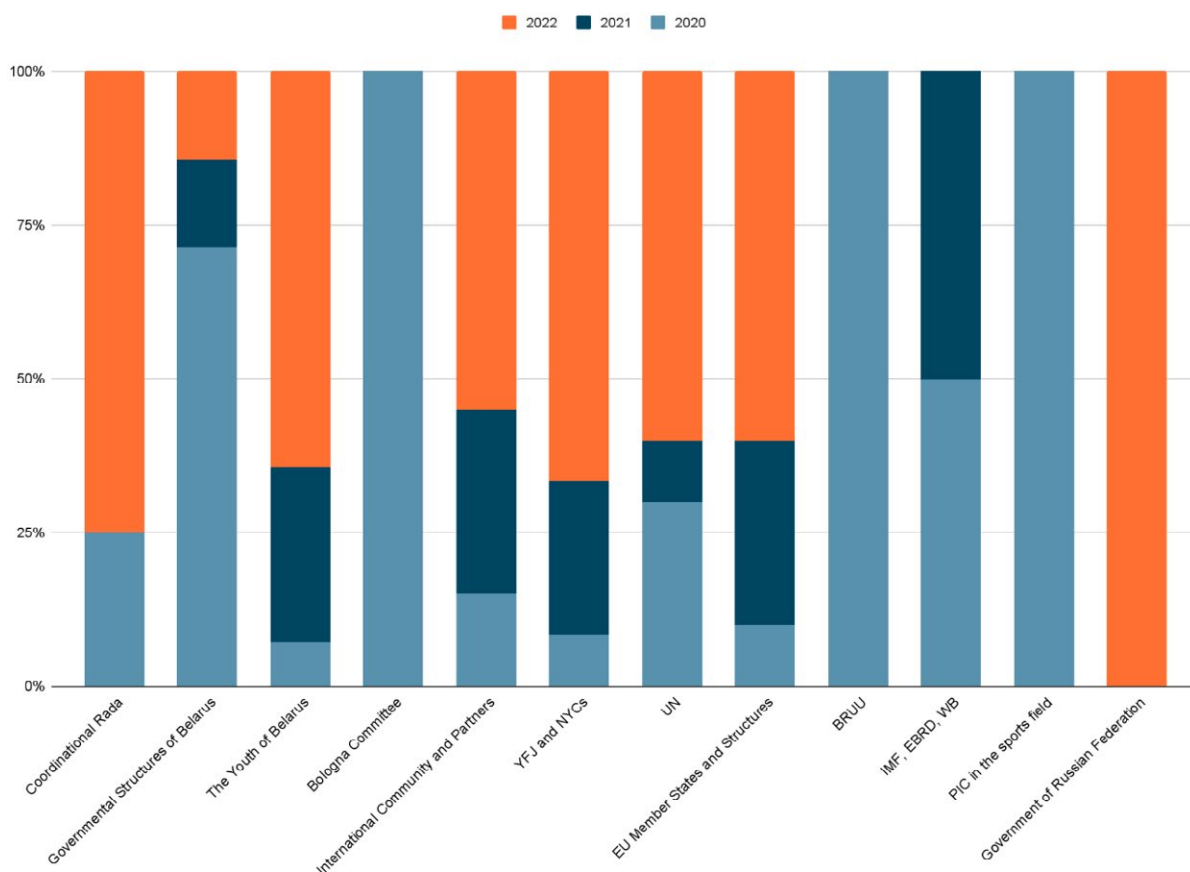
Мы можам зрабіць наступныя высновы з даных, прыведзеных вышэй:

- Нягледзячы на падзеі ў палітычным свеце і працоўныя ўмовы, «РАДА» застаецца вернай сваёй галоўнай задачы – працы над тэмай моладзі. За апошнія тры гады 100 % заяў «РАДА» прысвечаны тэме моладзі.
- Колькасць заяў ва ўсіх катэгорыях у 2021 годзе павялічылася ўдвая ў параўнанні з 2020 годам, і папярэдні аналіз вынікаў 2022 года выразна сведчыць як мінімум аб працягу, калі не паляпшэнні, узроўняў, дасягнутых у 2021 годзе.
- Колькасць заяў па правах чалавека ў першай палове 2022 года ўжо перавышае колькасць заяў на гэту тэму за ўвесь 2020 год, што, безумоўна, сведчыць аб станоўчай дынаміцы росту ў гэтым сектары.

- У гэтай вобласці, аднак, ёсць магчымасці для паляпшэння ў будучыні: у тых выпадках, калі больш заяў засяроджваецца на правах чалавека, менш увагі надаецца іншым тэмам, якія ў цяперашні час складаюць як мінімум палову колькасці заяў па правах чалавека за трэці год запар.

Упаўнаважаныя органы

У сваёй дзейнасці па распрацоўцы палітыцы «РАДА» звяртаецца да шматлікіх дзеячаў з адпаведных сфер, якія здольны прадстаўляць інтарэсы мэтавых груп, інтарэсы якіх былі асветлены ў распрацаваным дакуменце. «РАДА» дае рэкамендацыі ці парады наступным дзеячам і палітычным органам:

Мы пройдзем па статыстыцы ўсіх матэрыялаў за апошнія гады і ацэнім іх:

- Колькасць зваротаў у Каардынацыйную РАДУ (КР) у першай палове гэтага года ўжо ў тры разы перавышае колькасць зваротаў за ўвесь 2020 год. Гэта станоўчая тэндэнцыя, бо КР з'яўляецца тварам дэмакратычных сіл Беларусі. Аднак мы рэкамендуем паглыбляць і павялічваць узаемадзеянне з Каардынацыйнай радай па прычыне яе легітымнай пазіцыяй у прадстаўленні інтарэсаў беларускага грамадства на міжнародным узроўні. Адпаведным чынам для роўнага прадстаўніцтва груп грамадства неабходны пэўны ўзровень супрацоўніцтва.
- У сваю чаргу, колькасць зваротаў у дзяржаўныя органы Беларусі скарацілася амаль у 4 разы ў параўнанні з 2020 годам. Такі вынік больш чым зразумелы: цяпер дзяржструктуры не заслугоўваюць даверу, і вынікаў абскарджанняў няма. Такую ж выснову можна зрабіць і адносна БРСМ: нягледзячы на толькі адзін зварот у 2020 годзе, наўрад ці такія спробы варты затрачаных намаганняў.
- Колькасць зваротаў у «Моладзь Беларусі» працягвае актыўна расці: у 4 разы з 2020 па 2021 год і на 25 % у першай палове 2022 года ў параўнанні з усім 2021 годам. Паколькі праца «РАДА» накіравана ў першую чаргу на моладзь Беларусі, дыялог з ёй з'яўляецца важным і перспектыўным.
- Што датычыцца Балонскага камітэта і ПІК у спартыўнай сферы, то адчуваецца відавочны недахоп зваротаў. За 2021 і 2022 гады новых зваротаў да іх не было, нягледзячы на шырокі ўплыў названых суб'ектаў.

- Звароты ў МВФ, ЕБРР і Сусветны банк не адзначаюцца вялікім узроўнем выкарыстання, таму гэта яшчэ адна сфера, дзе «РАДА» мае магчымасць для развіцця.
- Колькасць зваротаў да міжнароднай супольнасці і партнёраў стабільна расце: з 2020 па 2021 год яна падвоілася і ўжо перасягнула вынікі 2021 года за першую палову 2022 года. Таксама павялічылася колькасць зваротаў у ЕМФ і НМС, а таксама ў дзяржавы-члены і органы ЕС. Статыстыка дакладна такая ж: патраенне з 2020 па 2021 год і рост на 66 % за першую палову 2022 года ў параўнанні з мінулым годам. Гэта станоўчая траекторыя, бо ўсе гэтыя суб'екты маюць непасрэднае дачыненне да «РАДА».
- Што датычыцца зваротаў у ААН, то ў 2021 годзе іх колькасць прыкметна знізілася, але ў першай палове 2022 года вярнулася да добрага стану, зноў перасягнуўшы вынікі 2020 года.
- Таксама варта адзначыць з'яўленне ў 2022 годзе новай дзеючай асобы – Расійскай Федэрацыі. Аднак рабіць высновы і прагнозы адносна далейшага стаўлення ў дадзеным выпадку складана.

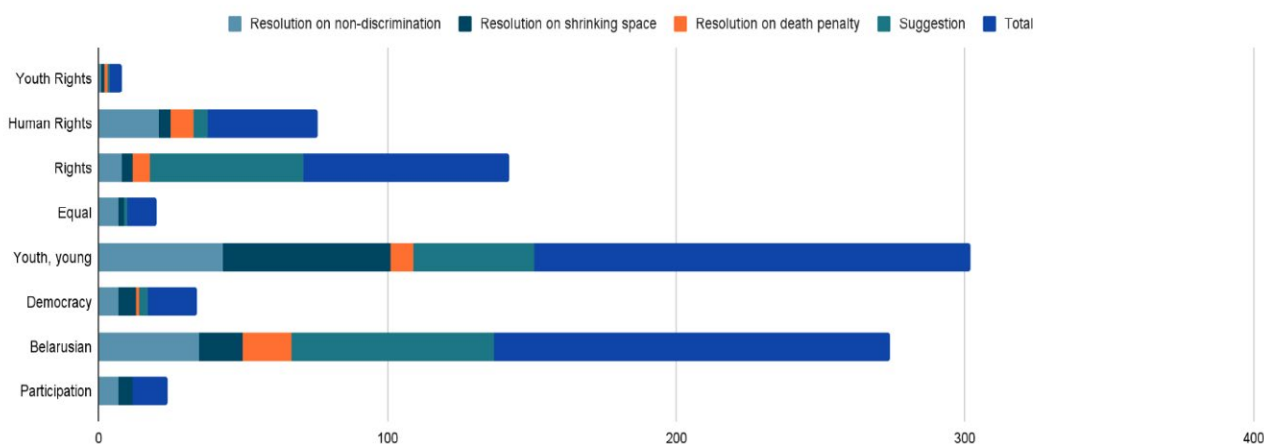
Падсумоўваючы вынікі аналізу, варта адзначыць тэндэнцыю адыходу ад спасылак на беларускіх дзеячаў і пераарыентацыю на міжнародных дзеячаў. Што датычыцца аспектаў, на якія трэба звяртаць увагу ў будучыні, савет «РАДА» павінен часцей звяртацца да Балонскага камітэта як да суб'екта, які непасрэдна прымае рашэнні ў працэсе навучання студэнцкага кантынгенту.

Ацэнка дзейнасці па распрацоўцы палітыкі на міжнароднай арэне

Асаблівую цікавасць уяўляе сабой дзейнасць «РАДА» на міжнароднай арэне, асабліва ўлічваючы сітуацыю з агульным узроўнем развіцця навыкаў працы з палітычнымі дакументамі ў грамадзянскім сектары Беларусі.

Прапануем звярнуцца да аналізу размеркавання ключавых слоў, якія,

як заяўляецца, адлюстроўваюць тэмы, што раскрываюцца ў дзейнасці «РАДА» па распрацоўцы палітыкі. Ацэнка размеркавання ключавых слоў у дырэктыўных дакументах, распрацаваных «РАДА», дазволіць нам адзначыць тэндэнцыю да выкарыстання асобных ключавых слоў, якія мы разглядаем як паказчык раскрыцця тэмы і ацэнку ступені арыентавання на асобныя тэмы.

Адзначаючы з сімпатыяй, што «РАДА» празрыста праслаўляе і трансліруе свае каштоўнасці ў апісаных вышэй працах:

- Абедзве працы, пададзеныя на ацэнку, уключаюць апісанне праблем, звязаных з асноўнай мэтавай групай – беларускай моладдзю і моладзевымі арганізацыямі ў Беларусі. Згодна з аналізам можна адзначыць, што найбольшая ўвага ў кантэксце беларускіх рэалій сапраўды надаецца маладым людзям: агулам ва ўсіх працах тэрмін «маладыя людзі» самастойна выкарыстоўваўся больш за 190 разоў.
- «РАДА» акрэслівае межы абедзвюх прац рамкамі правоў чалавека і трансліруе сваю пазіцыю праз частае згадванне тэрмінаў «правы», «правы моладзі» і «правы чалавека» – 89 разоў у сукупнасці.

- Відавочнымі тэмамі для абмеркавання з’яўляюцца правы моладзі, дэмакратыя і ўдзел.

Агульныя рэкамендацыі і высновы

Савет «РАДА» зрабіў выключную працу ў распрацоўцы дырэктыўных дакументаў і, больш за тое, стварае платформу для развіцця адпаведных навыкаў ва ўсім грамадзянскім сектары праз адкрытае распаўсюджанне рэсурсаў сярод аўдыторыі, забеспячэнне адукацыйных магчымасцей і працэсу перадачы ведаў.

У сферы прадстаўлення інтарэсаў сваёй мэтавай групы савет «РАДА» заняў моцныя пазіцыі і прасоўвае ідэі, актуальныя для моладзі Беларусі. У першую чаргу праца «РАДА» засяроджана

на ўзаемадзеянні з міжнароднымі дзеячамі (колькасць зваротаў у дзяржаўныя органы Беларусі скарацілася амаль у 4 разы ў параўнанні з 2020 годам), што ў звычайнай сітуацыі лічылася б негатыўным фактарам. Аднак улічваючы асаблівую сітуацыю

ў Беларусі, мы аддаём перавагу ацэнцы гэтага фактару як нейтральнага або нейтральна-станоўчага, бо ўзаемадзеянне з дзяржаўнымі органамі будзе перашкаджаць далейшай дзейнасці «РАДА».

3. Зварот адносна абмежаванняў доступу беларускай моладзі да моладзевых абменаў і ўдзелу ў праграме Erasmus+

Дзмітрый Герыловіч і Марына Нікіфарэнка

Для прад'яўлення па месцы патрабавання

Мы, саюз трыццаці чатырох дэмакратычных моладзевых арганізацый Беларусі, створаны з мэтай кансалідацыі моладзевых арганізацый і ініцыятыў Беларусі для прадстаўлення, прасоўвання і абароны агульных інтарэсаў, рэалізацыі права на свабоду асацыяцыі і іншых канстытуцыйных правоў, які прадстаўлены кіруючым органам – Праўленнем «РАДА», выступае з наступным зваротам адносна абмежавання доступу беларускай моладзі да моладзевых абменаў і ўдзелу ў праграме Erasmus+.

Тут прыведзены галоўныя тэзісы звароту.

Што адбываецца з беларускімі моладзевымі арганізацыямі грамадзянскай супольнасці і маладымі людзьмі?

З 2020 года грамадзянская супольнасць Беларусі знаходзіцца пад моцным ціскам.

Больш за 800 беларускіх АГС ліквідаваны або знаходзяцца ў працэсе ліквідацыі.

За арганізацыю і ўдзел у незарэгістраваных арганізацыях прадугледжана крымінальная адказнасць з пакараннем у выглядзе турэмнага зняволення на тэрмін да 2 гадоў. (**артыкул 193-1** Крымінальнага кодэкса Рэспублікі Беларусь).

У многіх выпадках знаходжанне актывістаў у Беларусі становіцца небяспечным з-за іх палітычных поглядаў і грамадзянскай актывінасці.

У цяперашніх умовах дэмакратычныя АГС не маюць магчымасці свабодна дзейнічаць на тэрыторыі Беларусі.

Многія з АГС і маладых людзей, якія былі вымушаны пакінуць Беларусь, з'яўляюцца ўдзельнікамі (ці патэнцыяльнымі ўдзельнікамі) праграм Erasmus+ і Еўрапейскага корпуса салідарнасці (ESC).

Удзел беларускіх АГС у Erasmus+ і ESC Уплыў на грамадзянскую супольнасць:

- бачнасць і прызнанне моладзевага руху і грамадзянскай супольнасці Беларусі;

- прызнанне і разуменне сітуацыі ў Беларусі;
- паўнамоцтвы маладых грамадзянскіх актывістаў; салідарнасць з беларускай грамадзянскай супольнасцю;
- асаблівая ўвага на тым, што пераважная большасць беларускай моладзі выступае супраць вайны;
- прадстаўленне нацыянальнай ідэнтычнасці Беларусі; узмацненне дэмакратычнага развіцця ў Беларусі.

Уплыў на пэўных удзельнікаў:

- фарміраванне актыўнай грамадзянскай пазіцыі і ініцыятыўнасці; прасоўванне еўрапейскіх каштоўнасцей;
- фарміраванне важных сучасных навыкаў праз неформальную адукацыю;
- мультыкультурны дыялог;
- матывацыя і прастора для вывучэння замежнай мовы.

Erasmus+

Больш за 3000 студэнтаў і навукова-педагагічных кадраў прынялі ўдзел у абменах Erasmus+ з 2009 года

Больш за 3400 маладых людзей і працоўных Беларусі прынялі ўдзел у сумесных абменах, трэнінгах і праектах у ЕС

Еўрапейскі корпус салідарнасці і Еўрапейская валанцёрская служба:

- 10 арганізацый са знакам якасці ў Беларусі;
- Больш за 100 маладых людзей з Еўропы наведалі Беларусь у якасці ўдзельнікаў;
- Больш за 1000 маладых людзей з Беларусі прынялі ўдзел.

Праблемы:

1. Незаконная ліквідацыя АГС рэжымам;
2. Крымінальная адказнасць за дзейнасць ад імя незарэгістраванай арганізацыі або арганізацыі, якая знаходзіцца ў працэсе ліквідацыі ў Беларусі;
3. Прымусовы адезд з Беларусі актыўнай моладзі; Беларусы, якія ўладкаваліся за мяжой, практычна не могуць удзельнічаць у праграмах мабільнасці ад імя Беларусі;
4. Рызыка судовага пераследу за супрацоўніцтва з ліквідаванымі АГС або АГС у працэсе ліквідацыі;
5. Неабгрунтаванае звязанне АГС з рэжымам і ўварваннем Расіі ва Украіну;
6. Віза і лагістыка;
7. Банкаўскія рахункі АГС знаходзяцца пад строгім кантролем і абмежаваннямі;
8. Выдаткі для маладых людзей.

Патэнцыяльныя негатыўныя наступствы дыскрымінацыі маладых беларусаў:

1. Нацыянальная ідэнтычнасць беларускіх удзельнікаў мае менш шанцаў быць праяўленай;
2. Беларускія АГС маюць менш шанцаў працягнуць існаванне;
3. Грамадзянская супольнасць Беларусі мае менш шанцаў быць убачанай і пачутай;
4. Месца дэмакратычных АГС у Беларусі могуць заняць ДАНДА (НДА, звязаныя з урадам).

Дадатковыя правілы:

1. Выключэнне з удзелу або атрымання грантаў беларускіх моладзевых арганізацый, якія з'яўляюцца альбо праўладнымі (фінансуюцца дзяржавай), альбо блізкімі саюзнікамі беларускіх улад (ДАНДА);
2. Разгляд магчымасці адкрыцця асноўнай падтрымкі ліквідаваным беларускім моладзевым арганізацыям;
3. Забеспячэнне фінансавай і лагістычнай даступнасці ўдзелу маладых людзей з Беларусі ў еўрапейскіх праграмах мабільнасці.

4. Летнія канікулы ў Беларусі: рэпрэсіі супраць моладзі ў чэрвені – жніўні 2022 года.

Лявон Марозаў і Дар'я Рублеўская

Рэзюмэ:

- Сітуацыя глыбокага крызісу правоў чалавека ў Беларусі на фоне агрэсіі Расійскай Федэрацыі ва Украіне пагаршаецца;
- Маладыя людзі (ад 18 да 35 гадоў) з'яўляюцца адной з найбольш уразлівых сацыяльных груп, якія падвяргаюцца палітычна матываванаму пераследу з боку ўлад за мірнае і негвалтоўнае ажыццяўленне сваіх правоў і свабод;
- Больш за 1300 палітвязняў дагэтуль утрымліваюцца ў месцах няволі, сярод якіх не менш за (колькасць) – маладыя людзі;
- Супрацоўнікамі праваахоўных структур і месцаў пазбаўлення волі працягваюцца мэтанакіраваныя катаванні, а таксама жорсткае і бесчалавечнае абыходжанне, якое зневажае чалавечую годнасць;
- Магчымая дэансацыя Факультатыўнага пратакола да Міжнароднага пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах будзе абмяжоўваць магчымасць абароны парушаных беларускімі ўладамі правоў;

- Беларусь застаецца адзінай краінай у Еўропе, якая працягвае практыку вынясення смяротных прысудаў;
- Працягваецца незаконная практыка запісу і публікацыі на праўладных каналах «відэа пакаянняў» з затрыманымі, у тым ліку з удзелам непаўналетніх.

Палітычныя вязні і пераслед па палітычных матывах

Палітычна матываваны адміністрацыйны і крымінальны пераслед па-ранейшаму выкарыстоўваецца беларускімі ўладамі як сродак падаўлення іншадумства сярод грамадзян. Затрыманні праводзяцца як за ўдзел у мірных акцыях пратэсту ў 2020 годзе, так і за акцыі паслявыбарчай кампаніі. 3 лютага 2022 года таксама была хваля рэпрэсій у дачыненні да праяўленняў антываеннай пазіцыі і падтрымкі Украіны.

1300 палітвязняў утрымліваюцца ў месцах няволі, сярод якіх не менш за (колькасць) – маладыя людзі. Беларусь [займае](#) 20-е месца ў свеце па колькасці зняволеных. Варта адзначыць, што ў месцах няволі да палітычна асуджаных асоб сістэматычна

прымяняюцца катаванні і іншыя формы гвалту. Напрыклад, 25-гадовая былая палітзняволеная [Настасся Кухарова](#), асуджаная паводле артыкула 342 Крымінальнага кодэкса, расказала пра ўласнае затрыманне:

«У пакоі са мной засталіся два велізарныя здаравякі. Адзін з іх схопіў мяне за валасы і пачаў біць галавой аб сцяну, потым кулаком па галаве, твары... У мяне пачалася істэрыка. Некалькі разоў ён ударыў мяне ніжэй грудзей... Потым зламаў мае акулеры і рагатаў з гэтага. Ён скончыў мяне біць, а я рыдала.

Ён працягнуў здэкавацца. Ён казаў: «Ну што ты плачаш, Настася, усё ж добра. Можна, гарбаты табе ці кавы? Вось цяпер паедзеш на зону, су..а ё..аная, і будзеш там рэвалюцыю ладзіць!»

Яны казалі, што такіх як я, трэба забіваць. Што такіх, як я, нельга нават блізка падпусаць да дзяцей (Наста – настаўніца рускай мовы і літаратуры, выкладала ў школе). Гэта было невыносна».

Акрамя фізічнага гвалту і катаванняў палітвязні працягваюць падвяргацца такім абмежаванням, як блакіроўка карэспандэнцыі, адмова ў медыцынскай дапамозе, адвольнае пазбаўленне законных спатканняў і пераводаў, узмацненне рэжыму і перавод да больш жорсткіх відаў пакаранняў.

З пачаткам буйнамаштабнага наступу Расійскай Федэрацыі на тэрыторыю Украіны практыка пераследу ўдзельнікаў мірных антываенных пратэстаў у Беларусі ўзмацнілася: мы назіраем выпадкі затрыманняў і крымінальных пераследаў. Напрыклад, 20-гадовая студэнтка [Данута Перадня](#) была асуджаная на 6,6 гадоў пазбаўлення волі за рэпост тэксту ў чаце, у якім рэзка крытыкаваліся дзеянні Уладзіміра Пуціна і Аляксандра Лукашэнкі па развязванні вайны ва Украіне. У ім таксама змяшчаўся заклік да вулічных дэманстрацый і адзначалася

бесперспектыўнасць беларускай арміі ў выпадку яе непасрэднага ўступлення ў вайну. КДБ унёс дзяўчыну ў спіс «асоб, якія маюць дачыненне да тэрарыстычнай дзейнасці».

Асобы, якія выказваюць жаданне дапамагчы Украіне ў барацьбе з наступствамі расійскай ваеннай агрэсіі, падвяргаюцца пераследу. Адным з такіх прыкладаў з'яўляецца [затрыманне](#) і ўзбуджэнне крымінальнай справы супраць 27-гадовага Мінчука, які быў зарэгістраваны ў беларускім узброеным фарміраванні ў складзе УСУ.

Акрамя таго, працягваецца палітычны пераслед грамадзян, якія ўстрымаліся ад сваіх выбарчых правоў. Напрыклад, 18-гадовы Раман Карпука [быў прыгавораны](#) да 3 гадоў турэмнага зняволення за адпраўку лістоў удзельнікам камісіі па правядзенні рэферэндуму. У тэксце лістоў змяшчаліся заклікі сумленна лічыць галасы і паведамляць аб парушэннях на выбарчых участках, а таксама пералік артыкулаў Крымінальнага кодэкса, якія прадугледжваюць адказнасць для фальсіфікатараў. Сам Раман адзначыў у судзе, што ён толькі хацеў, каб галасы падлічваліся сумленна.

Парушэнне свабоды мірных сходаў і падаўленне свабоды выказвання меркаванняў

Працягваецца практыка вынясення прысудаў удзельнікам акцый пратэсту падчас выбараў 2020 года. Варта адзначыць, што [праваабаронцы адмаўляюць](#) існаванне масавых беспарадкаў у Беларусі падчас акцый пратэсту і прызналі 190 іх удзельнікаў, асуджаных паводле арт. 293 Крымінальнага кодэкса, палітвязнямі.

Праваабаронцы асуджаюць гэтыя і іншыя выпадкі пакарання за ажыццяўленне свабоды выказвання меркаванняў і прызнаюць зняволеных удзельнікаў

гэтых спраў палітычнымі зняволенымі: дэкрыміналізацыя злачынстваў, звязаных з дыфамацияй, з'яўляецца стандартам, сфармуляваным і абгрунтаваным у рашэннях шэрагу міжнародных арганізацый. ААН і АБСЕ рэкамендавалі адмяніць законы, якія прадугледжваюць крымінальную адказнасць за дыфамачыю, або хаця б не пазбаўляць свабоды за здзяйсненне дыфамачыйных злачынстваў, прызнаўшы грамадзянскі пераслед у якасці нормы. Парламенцкая асамблея АБСЕ заклікала адмяніць усе законы, якія прадугледжваюць крымінальную адказнасць за дыфамачыю ў адносінах да грамадскіх дзеячаў, дзяржавы і яе органаў. Упаўнаважаныя ААН і АБСЕ па свабодзе слова заявілі, што «крымінальны пераслед за дыфамачыю не з'яўляецца абгрунтаваным абмежаваннем свабоды выказвання меркаванняў; усе законы аб крымінальным пераследзе за дыфамачыю павінны быць адменены і заменены, у адпаведных выпадках, мерамі грамадзянскай адказнасці». Ніхто не можа быць пакараны за крытыку або абразу народа, дзяржавы або яе сімвалаў, урада, дзяржаўных ведамстваў або грамадска-палітычных дзеячаў, а таксама замежнай нацыі, дзяржавы або яе сімвалаў, урада, дзяржаўных ведамстваў або дзяржаўных і грамадскіх дзеячаў, акрамя выпадкаў, калі крытыка або абразы накіраваны на падбухторванне да гвалтоўных дзеянняў або могуць прывесці да такіх дзеянняў. Абмежаванні свабоды выказвання меркаванняў не павінны быць звязаны са службовым становішчам асоб, пра якіх распаўсюджваецца інфармацыя.

Адна з самых неверагодных спраў – гісторыя арыштаванай на тэрыторыі Расійскай Федэрацыі 24-гадовай беларускай Яны Пінчук, якую беларускія ўлады абвінавачваюць у кіраванні Telegram-каналамі «Віцебск 97%», «Орша 97%» і «Наваполацк і Полацк 97%». Улады Расійскай Федэрацыі [ажыццявілі](#) экстрадыцыю Яны, нягледзячы на забарону

Камітэта па правах чалавека ААН. У Беларусі дзяўчыне было прад'яўлена абвінавачванне па пяці артыкулах Крымінальнага кодэкса, і ёй пагражае 19 гадоў пазбаўлення волі.

Таксама ў ліпені 17-гадовы журналіст і аўтар спартыўных публікацый Раман Качына быў [затрыманы](#) за ўдзел у акцыях пратэсту і негатыўныя каментарыі пра вайну ва Украіне. У праўладных Telegram-каналах з'явілася відэа пакаянняў, і хлопца арыштавалі.

Свабода асацыяцый

Працягваецца палітыка знішчэння любой формы аб'яднання грамадзян, у тым ліку праз ліквідацыю некамерцыйных арганізацый. Так, у чэрвені адна з старэйшых моладзевых арганізацый Беларусі, Беларуская асацыяцыя студэнтаў-архітэктараў, была [ліквідавана](#). Гэта арганізацыя была заснавана ў 1993 годзе і ажыццяўляла дзейнасць ў сферы нефармальнай адукацыі. Студэнты глядзелі фільмы, чыталі лекцыі, праводзілі беларускія і міжнародныя архітэктурныя форумы і навучанні.

У жніўні Аляксандра Кандраценка, студэнтка факультэта міжнародных адносін БДУ, якая была куратарам праекта «На крок бліжэй», была [затрымана](#). У рамках праекта «На крок бліжэй» абітурыенты БДУ маглі пагутарыць з цяперашнімі студэнтамі і атрымаць шмат карыснай інфармацыі.

Нагадаем, што цяпер у Беларусі ліквідаваны (шэраг) моладзевых некамерцыйных арганізацый, а частка іх удзельнікаў узята пад арышт і асуджана на рэальныя тэрміны. Напрыклад, Ксенія Сырамалот і Алана Гебрэмарыям – удзельнікі савета Задзіночання беларускіх студэнтаў – былі асуджаны на 2,5 гады калоніі агульнага рэжыму.

Выпадкі катаванняў. Жорсткае, бесчалавечнае, зневажальнае абыходжанне

Праваабаронцы адзначаюць, што падчас затрымання супрацоўнікі ўжываюць катаванні, а таксама жорсткае і бесчалавечнае абыходжанне, якое зневажае чалавечую годнасць, што з'яўляецца грубым парушэннем неад'емнага і абсалютнага права не падвяргацца катаванням (артыкул 5 Усеагульнай дэкларацыі правоў чалавека).

Так, напрыклад, [20-гадовая Ганна Марска](#) затрымлівалася пяць разоў супрацоўнікамі сіл бяспекі з пачатку 2021 года па адміністрацыйных справах. У лютым пасля затрымання на антываеннай акцыі дзяўчына стала сведкай біцця суседа па турэмнай камеры ў ЦІП на Акрэсціна, а ў маі сама была збіта супрацоўнікамі сіл бяспекі. Ганна правяла за кратамі ў нечалавечых умовах у агульнай колькасці 63 дні. У маі ў ГУБАЗіКу дзяўчыну паўгадзіны ўтрымлівалі на падлозе «ластаўкай» – адзіным з метадаў катаванняў.

Смяротнае пакаранне

[Спецыяльныя дакладчыкі](#) Камітэта ААН па правах чалавека накіравалі зварот ураду Беларусі па праблеме пазасудовых пакаранняў смерцю, пакаранняў смерцю без належнага суда або адвольных пакаранняў смерцю, аб палажэннях у галіне правоў чалавека ў Беларусі і аб праблеме заахвочвання і абароны правоў чалавека і асноўных свабод у кантэксце барацьбы з тэрарызмам. У ім яны выказалі занепакоенасць папраўкамі ў Крымінальны кодэкс Беларусі, якія ўводзяць смяротнае пакаранне за падрыхтоўку і спробы здзейсніць злачынствы, звязаныя з тэрарызмам. Спецыяльныя дакладчыкі выказалі занепакоенасць працэсам прыняцця гэтых паправак, якому не хапала празрыстасці і

грамадзянскага дыялогу, а таксама ён не меў дастаткова часу для кансультацый з экспертамі і грамадзянскай супольнасцю.

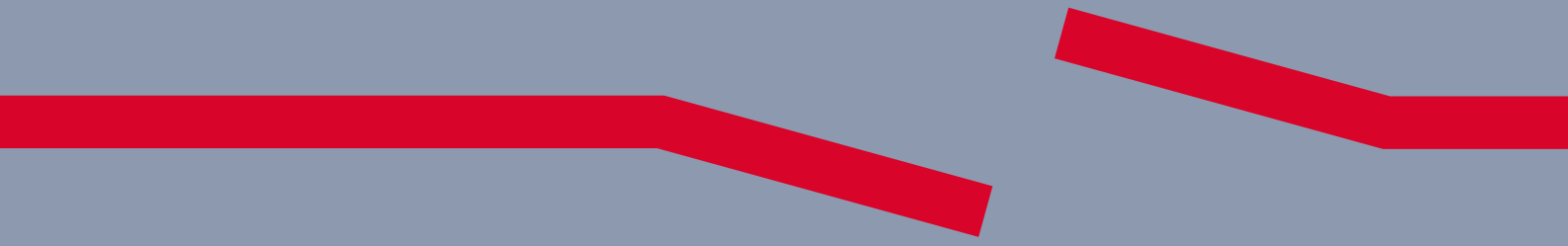
Спецыяльныя дакладчыкі нагадалі ўраду Беларусі аб яго абавязацельствах па Міжнародным пакце аб грамадзянскіх і палітычных правах (МПГПП) і Канвенцыі супраць катаванняў. Асобна спецыяльныя дакладчыкі падкрэслілі неадпаведнасць прынятых паправак артыкулу 6 МПГПП, які прадугледжвае, што смяротныя прысуды могуць выносіцца толькі за найбольш цяжкія злачынствы, звязаныя з наўмысным пазбаўленнем жыцця. Спецыяльныя дакладчыкі выказалі занепакоенасць шырокай і расплывістай фармулёўкай арт. 289 Крымінальнага кодэкса («Закон аб тэрарызме»), якая патэнцыяльна можа ахопліваць такія дзеянні, як іншадумства і абарона правоў чалавека. Спецыяльныя дакладчыкі нагадалі, што злачынствы, да якіх прымяняецца смяротнае пакаранне, як і любое іншае злачынства, павінны быць дакладна вызначаны ў законе ў адпаведнасці з прынцыпам прававой дакладнасці.

У справахдачы таксама падкрэсліваецца, што пашырэнне сферы прымянення смяротнага пакарання «супярэчыць духу і мэтам артыкула 6 МПГПП». На думку спецыяльных дакладчыкаў, папраўкі могуць прывесці да «незваротнай шкоды і грубых парушэнняў права на жыццё». Акрамя таго, спецыяльныя дакладчыкі звярнулі ўвагу на паведамленні аб сістэматычных парушэннях права на справядлівы судовы разбор ў дачыненні да асоб, якім пагражае смяротнае пакаранне, і адзначылі, што дзяржавы, якія прымяняюць смяротнае пакаранне, абавязаны строга і паслядоўна сачыць за выкананнем судовых гарантый, замацаваных у артыкулах 9 і 14 МПГПП, каб пазбегнуць адвольнага пазбаўлення жыцця.

Рэкамендацыі міжнародным дзеячам і замежным партнёрам:

- Звяртайце ўвагу на [практыку](#) адкрыцця праўладных ваенна-патрыятычных колаў у Беларусі і спыняйце любыя партнёрствы з установамі адукацыі, якія такім чынам уцягваюць непаўналетніх для падтрымкі дзеючага рэжыму;
- Дадаткова абараняйце асоб, якіх судзяць у Беларусі ў рамках нядаўна ўведзенага інстытуту «завочных судоў»;
- Адкрывайце праграмы падтрымкі і сацыяльнай рэабілітацыі маладых палітвязняў, якія вызваліліся з турмаў і маюць патрэбу ў медыцынскай і псіхалагічнай дапамозе;
- Пашырайце праграмы акадэмічнага і актывісцкага моладзевага абмену для актывістаў з Беларусі з мэтай умацавання масавых ініцыятыў і моладзевых арганізацый;
- Актывістаў выказвайце меркаванне аб сітуацыі адносна правоў моладзі ў Беларусі, забяспечваючы актуальную інфармацыю ў замежнай інфармацыйнай прасторы;
- Падтрымлівайце палітвязняў лістамі, паштоўкамі, пасылкамі і непасрэднай дапамогай іх сваякам.

Праект «Права гаварыць: прасоўванне свабоды
выказвання меркаванняў у Беларусі» быў шчодро
прафінансаваны Пасольствам Каралеўства Нідэрландаў
у Варшаве.

Праект рэалізаваны Цэнтрам усходнееўрапейскіх
даследаванняў у партнёрстве з Беларускай
нацыянальным моладзевым саветам
«РАДА» ў 2022 годзе.

Kingdom of the Netherlands

Eastern Europe
Studies Centre
Established in 2006

